

METODICKÝ LIST PRO UČITELE

Pohyb obyvatelstva – Statistický geoportál (ČSÚ)

Předmět: zeměpis/geografie, zeměpisný seminář

Klíčové pojmy: přirozený pohyb obyvatelstva, natalita, mortalita, stárnutí obyvatelstva, mechanický pohyb obyvatelstva, migrace, migrační saldo, imigrace, emigrace, celkový pohyb obyvatelstva

Mezipředmětové vztahy: biologie, dějepis

Cílová skupina: žáci vyšších ročníků gymnázií

Časová náročnost: 2 vyučovací hodiny

Pomůcky: počítač/notebook, vtištěný pracovní list, psací potřeby, připojení k internetu

Cílem návrhu výuky je seznámit žáky s pojmy souvisejícími s pohybem obyvatelstva, představit toto téma, popřípadě zopakovat již probrané učivo méně tradiční formou. Žáci si vyzkouší práci se Statistickým geoportálem od ČSÚ, který se k využití u tohoto tématu přímo nabízí.

Máte k dispozici prázdný pracovní list, který slouží jako podklad pro práci žáků a pracovní list s autorským řešením pro kontrolu správnosti žákovských odpovědí. Výukový materiál lze využít jak v běžných hodinách zeměpisu, tak v zeměpisném semináři, kde můžete úkoly z pracovních listů rozšířit i o další úzce související témata a více se s žáky věnovat diskusi o této problematice, jít více do hloubky.

První část pracovního listu (a popřípadě první vyučovací hodina) je věnována úvodu do tématu, kdy se žáci seznámí s nejdůležitějšími pojmy (úkol 1 a 2), které se týkají pohybu obyvatelstva. Žáci mohou pracovat samostatně či ve dvojicích. Jelikož již pravděpodobně některé z pojmů slyšeli, pokusí se je definovat vlastními slovy, popřípadě když si nebudou vědět rady, lze k doplnění správných definic využít internet. Měla by následovat společná kontrola. Třetí úkol se týká přirozeného pohybu obyvatelstva a přímo vybízí ke společnému řešení a diskusi. Žáci si nejprve mohou tužkou zakroužkovat (3a) správné odpovědi (podle nich) a následně o nich diskutovat, učitel moderuje diskusi. V diskusi lze plynule přejít k úkolu 3b, který již problematiku zasazuje do širších souvislostí a hledá příčiny a důsledky. Lze diskutovat i nad možnými řešeními problému v případě nedostatku času. Pro doplnění a vizualizaci lze využít i jiné portály, které se zabývají těmito tématy (např. Our world in data – <https://ourworldindata.org/population-growth> či Population pyramids – <https://www.populationpyramid.net/>), lze porovnávat různé státy mezi sebou. Čtvrtý úkol poté doplňuje informace k mechanickému pohybu obyvatelstva.

Druhá část pracovního listu se již věnuje práci se Statistickým geoportálem. V tomto případě je zaměřena na Jihomoravský kraj. Pokud však učíte v jiném kraji, je velmi jednoduché si pracovní list přetvořit podle vaší potřeby. Stačí pouze zaměnit mapu v úkolu 1 za mapu vašeho kraje a přepsat název kraje v úkolu 1a, 1b a 2b. Před začátkem práce s pracovním listem by bylo vhodné si s žáky otevřít Statistický geoportál a společně si projít, jaké možnosti nabízí.

U prvního úkolu žákům připomeňte, aby se snažili při odhadu využít všechny své znalosti a zároveň i mapu, která je jim v pracovním listu k dispozici a může být velmi nápomocná při odhadu (velikost měst, poměr nížin a vysočin, vodní plochy apod.). Po splnění prvního úkolu by měla následovat reflexe žáků ohledně jejich chybovosti. „Proč jsem mohl hodnoty odhadnout špatně? Jaké faktory mohly hrát roli? Co by mi pomohlo, abych měl příště lepší odhad?“ Právě na základě rozdílů mezi odhadem a skutečností můžete společně identifikovat, jakým způsobem mohou žáci zlepšit své odhady. Například zaměřit se na důkladnější analýzu faktorů, které ovlivňují velikost populace (např. ekonomika, geografie, migrace, ...). U úkolu 1b žáci pomocí Statistického geoportálu popíší migrační proudy, jež si sami vyberou. Nezapomeňte jim zmínit rozdíl mezi push a pull faktory migrace. Opět pro doplnění můžete využít i další portály, například Encyklopedii migrace – <https://www.encyclopediaofmigration.org/>, kde lze žákům demonstrovat migraci i ve větším měřítku, než je váš kraj. Úkol 1c poměrně vychází z předchozích úkolů, ale lze se zamýšlet do hloubky, diskutovat a poznávat tak více váš kraj. Druhý úkol je konkrétní pro každého žáka, protože pracuje s daty pro jeho obec, která podle sebe zanalyzuje a napíše závěry pro pohyb obyvatelstva v jeho obci. Společně pak porovnávejte jednotlivé obce, zhodnoťte, které z nich mají stejný trend a které ne a hledejte proč (žáky lze rozdělit do dvou skupin, záleží na učiteli).

Ověření nabytí znalostí lze na konci hodiny u žáků provést metodou volného psaní, kdy si každý žák vezme kousek papíru, vy začnete např. větou „V dnešní hodině jsem se dozvěděl, že...“ a necháte žáky 1,5-2 minuty psát a poté si papírky vysbíráte. Velmi efektivně takto zjistíte, co pro žáky bylo v hodině nejvíce zajímavé a co si dokázali zapamatovat.